

Paul Schäfer

Myter och fakta om kriget i Ukraina

Ur Rosa Luxemburg Stiftung 24/2 2023

Paul Schäfer representerade Die Linke i det tyska parlamentets försvarskommitté 2005-2013. Här följer en lång och välunderbyggd artikel som argumenterar mot de delar av vänstern som anser att NATO bär skuld till Rysslands krig mot Ukraina. Samtidigt menar dock Schäfer att USA och NATO genom sitt tidigare agerande har bidragit till att stärka de krafter i Moskva som står för krig.

Jusjtjenko möter George W Bush 4 april 2005 (public domain)

Det finns goda skäl att tvivla på om vi faktiskt har trätt in i en ”ny värld” sedan inledningen av Rysslands aggressionskrig mot Ukraina. Inte desto mindre utgör 24 februari 2022 en historisk vändpunkt. Det var en vattendelare som reste nya frågor och intellektuella utmaningar, speciellt för den traditionella vänstern som inte direkt höljde sig i ära när den deklarerade att USA/NATO:s imperialism och ukrainsk nationalism är drivkrafterna bakom kriget och underlåter att nämna det faktum att det var Ryssland som var angriparen. De aktuella händelserna borde ha tvingat vänstern att erkänna sina egna blinda fläckar och konfrontera frågorna kring Vladimir Putin, hans regim och rötterna till den långvariga ukrainsk-ryska konflikten. Men inget sådant bokslut har ägt rum.

Eftersom det faktum att Ryssland invaderade inte går att förneka har delar av vänstern och fredsrörelsen ändrat fokus till upptakten av kriget. Men även om varje analys otvivelaktigt måste beröra upptakten till kriget, är det alltför många som litat till en endimensionell syn som går tillbaka till gamla bekanta tankemönster och kategoriseringar. En glimt av den ryske presidentens tal är tillräcklig för att avslöja motiven och målsättningarna bakom den regerande ryska elitens beslut att inleda ett aggressionskrig. Det är förbluffande hur lite dessa tal har beaktats i de berörda miljöerna. Dessutom har alltför lite uppmärksamhet riktats mot den roll som spelas av Ryska federationens militär-industriella maktkomplex och underrättelse-nätverk. När man betraktar dessa – tillsammans med en analys av sovjetimperiets kollaps och

dess konsekvenser och Rysslands geopolitiska nedgång och halvt perifera status – skulle det ha givit en tillräcklig grund för att förklara kriget.

Om vi granskar skälen till en sådan analytisk nedbrytning är det inte svårt att se att delar av vänstern är motvilliga när det gäller att ge upp gamla tankebanor.

Men andra delar av vänstern tog sig också en del tid efter den 24 februari 2022 till att förstå konfliktens historia, orsakerna bakom Putinregimens uppkomst och den aktuella konfigurationen för de internationella konflikterna. Fredsforskaren Klaus M. Schlichte från universitetet i Bremen gav nyligen ett kreativt och sammansatt bidrag till en källbaserad historisk och sociologisk analys av kriget. I ett viktigt ännu ej publicerat manuskript beskrev sociologen Klaus Dörre från Friedrich Schiller-universitetet i Jena omständigheterna och bakgrunden till kriget och identifierade flera öppna frågor. Det är viktigt att bygga vidare på detta om vi vill lämna den ytliga debatten bakom oss.

Den här artikeln kommer kritiskt att behandla de myter som har utvecklats inom vänsterns narrativ om kriget. I dess kärna finns de säkerhetspolitiska frågor som jag arbetat med under många år, inklusive perioden 2005-2013 när jag tjänstgjorde som medlem i försvarskommittén i det tyska parlamentet. Förhoppningsvis kan de frågor som berörts här vara till hjälp för att skapa en realistisk grund för kommande debatter.

Vem är ansvarig för kriget?

Den centrala tesen bland dem som direkt försvarar Rysslands krig (i vilken utsträckning det nu må vara) är att ansvaret i verkligheten ligger på USA och NATO, vars expansionistiska politik drev Ryssland så långt in i ett hörn att Putinregimen faktiskt tvingades att svara militärt. Den urvattnade versionen av detta argument hävdar att även om ”Väst” kanske inte är ensamt ansvarigt så bär det i hög grad skuld till krigets förspel.

Även om detta argument var korrekt skulle det inte förminska Putins ansvar för kriget, och verkligen inte förklara den ryske presidentens beslut. Även om vi sätter tilltro till rapporterna om att ledningen i Moskva bedrog sig själva till att tro att de skulle kunna marschera in i Kiev inom 48 timmar, så krävde ett sådant radikalt beslut ett mått av fundamentalistisk övertygelse och hänsynslöshet som inte enbart kan förklaras av säkerhetsöverväganden och upplevda kränkningar. Detta beslut krävde också en maktfullkomlig elit för att forma samhället och förbereda befolkningen på ett brutalt militärt ingripande.

Detta argument förklarar därför väldigt lite. Det kan inte heller besvara frågan om Västs provokativa inbrytningar i den postsovjetiska sfären också bidrog till Moskvas imperialistiska handlingar.

Västvärldens synder

Innan vi behandlar denna fråga i detalj är en grundläggande observation nödvändig: det faktum att Putins krig är inbäddat inom existerande ramar av internationell konflikt kommer inte som en överraskning i en globaliserad värld. Men om vi riktar blicken mot metanivån blir det mycket lättare att hitta motivet (beskrivet ovan) till att bevara ideologin som präglat vänsterns identitet. Det tillåter människor att förbli i en bekant terräng och förlita sig på gamla föreställningar och mönster för att förklara världen.

Vi kan utan tvekan visa på en katalog av synder som begåtts av USA och NATO – militära interventioner som har brutit mot internationell lag, offrat många liv, orsakat förstörelse och med våld ändrat gränser. Men detta hjälper oss inte i våra försök att förstå det aktuella kriget.

Dessutom kan hänvisningar till Västs imperialistiska politik vantolkas som en förutsättning för eller till och med rättfärdigande av rysk aggression. Den franske tänkaren Étienne Balibar hade helt rätt när han skrev att ”även om NATO hade en politik för att ‘inringa’ den eurasiska

politiska sfären som traditionellt dominerats av Ryssland, vilket verkar omöjligt att förneka, så angrep det för det första inte Ryssland *militärt*. Vi får aldrig glömma *vilka arméer* som invaderade Ukraina och som nu ödelägger det.”¹ En olaglig handling kan inte rättfärdigas av en annan.

Om vi skulle hålla oss till teorin att det inte är Putin utan ”Väst” som är ansvarigt för kriget, då skulle vi behöva bevisa orsakssambandet mellan västliga missgärningar och det nuvarande kriget. Det finns gott om indirekta hänvisningar som man kan göra: ”Västs” politik har bidragit till att urholka den lagenliga ordningen i Libyen och Irak för att bara nämna två exempel, och därigenom försett Putin med förevändningar för sitt eget krig. De bidrar dock inte med något orsakssamband.

En magisk geopolitisk formel

Ett svar från den traditionella vänstern till frågan om vem som är ansvarig för kriget är att hänvisa till ”geopolitik”. Vid första anblicken kan det verka överraskande att de så villigt lånar från neorealister som John Mearsheimer, trots att deras teorier enbart fokuserar på makt, imperier och militär.² Till och med RAND Corporation, som skapades av USA:s flygvapen, har blivit väldigt populär på senaste tiden.

För att förtydliga: ”realisterna” tolkar expansionen av NATO:s territorium i första hand som ett hot mot en annan makts sfär av inflytande. Ukrainska strävanden noteras knappt av dem. Enligt denna teori hör Ukraina till ”Storrysslands” historisk-kulturella sfär, och Ryssland försvarar den mot de ”territoriellt främmande makterna” i Väst (USA, NATO och EU). Neorealisternas sympati för Ryssland är begränsad – de är intresserade av geopolitisk balans, och de tror att Ryssland är en värdefull allierad i en möjlig storskalig konflikt med Kina. Eftersom de är konsekvent angelägna om intressebalans, som de erkänner att de vill skapa militärt för egna syften, ser de den utrikespolitik som Obama, Biden & Co inriktade mot mänskliga rättigheter som ett stort misstag.

Den nyupptäckta samhörigheten mellan vänsterns ”antiimperialism” och den neorealistiska attityden är uppenbarligen rotad i föreställningen om att ”min fiendes fiende är min vän” – och att denna vän är genomgående antiamerikansk. Ur detta perspektiv kommer varje analys av de direkta deltagarna i kriget – Ukraina och Ryssland – att blekna bort i bakgrunden och behöver inte undersökas närmare. De sociala villkoren, processerna och konflikterna som äger rum mellan folken förblir uppenbart frånvarande. Horst Kahrs och Klaus Lederer har anmärkt att ”enligt denna tolkning är världen och dess folk i bästa fall invånare som befolkar imperiernas intressesfärer och fungerar som vax i stormakternas händer. Å andra sidan verkar det ryska samhällets utveckling mot en förtryckande diktatur, Putins fortsatta samarbete med den globala högerextremismen, Rysslands försöka att destabilisera demokratierna och den ukrainska befolkningens demokratiska strävan att undvika att underkasta sig rysk överhöghet knappast värda kritisk analys.”

Rysslands säkerhetsintressen: Fanns det ett existentiellt hot?

Frågan kvarstår fortfarande: finns det någon sanning i teorin att USA/NATO:s politik för expansion österut marginaliserade Ryssland till den punkt där man kunde ha förväntat sig en våldsam reaktion?

En sak är säker: inte vid någon tidpunkt fanns ett existentiellt – läs militärt – hot mot Ryssland. En attack från NATO mot Ryssland stod aldrig på dagordningen för ”eliterna i väst”.

¹ Se: [In the War: Nationalism, Imperialism, Cosmopolitics](#)

² Mearsheimer resonerar i termer av intressesfärer, dvs förespråkar att en stormakt som Ryssland måste tillerkännas en egen intressesfär i sitt närområde – se lästipsen efter artikeln. MF

Rysslands nukleära andraslagsförmåga och därmed avskräckning var aldrig hotad vid något tillfälle. NATO:s konventionella militära styrka som är stationerad vid Ryska federationens gränser har aldrig varit tillräcklig för en storskalig offensiv. Och vad vore vitsen med att invadera ett land vars dörrar var öppna för kommersiella relationer? Vore det inte paradoxalt att engagera sig omfattande förstörelse av ett land vars rikedomar som Väst önskade lägga beslag på?

En titt på kartan gör det klart att den påstådda ”inringningen” av Ryssland är en illusion. Det är inte möjligt att ”inringa” världens till ytan största land som har långa gränser med allierade och neutrala stater, inklusive Kina och Kazakstan. Denna bild är också bristfällig ur andra aspekter: Ryssland blev medlem av Världshandelsorganisationen (WTO), G7 blev G8 för att gå Ryssland till mötes, och ekonomiska fördrag och relationer upprättades och utvidgades.

En förändring i den militära maktbalansen

1990 slöt NATO och Warszawapakten ett fördrag om konventionella väpnade styrkor i Europa (CFE). Det slog fast maxgränser för fem centrala vapensystem – tanks, pansarfordon, artilleri, stridsflyg och attackhelikoptrar – och ledde till en betydelsefull begränsning av vapenpotentialen. I och med kollapsen av Warszawapakten kom CFE-reglerna att bli föråldrade och justerades vid hårda förhandlingar som ägde rum mellan 1995 och 1999.

Det är uppenbart att detta dramatiskt förändrade den militära maktbalansen mellan NATO och Ryssland, och att NATO:s expansion österut var till nackdel för Ryssland. Moskva har kontinuerligt klagat på detta och krävde när man försökte omförhandla avtalet 2008 en minskning av NATO:s maximala kapacitet som kompensation för koalitionen expansion. Men Moskva kunde knappast seriöst ha förväntat sig att denna begäran skulle bifallas. Det finns ingen inneboende rätt till status som världsmakt, vilken Ryssland av olika skäl förlorade efter Sovjetunionens sammanbrott. Ändå gjordes en eftergift i och med det så kallade flankavtalet, en speciellt viktig fråga för Moskva.

Sovjetimperiets fall ledde till alltmer intensiva och ibland våldsamma konflikter i Rysslands periferi, vilket Moskva försökte hantera genom att utöka antalet militära enheter som stationerats nära dess gränser. Vid denna tid såg NATO Ryssland som en stabiliserande kraft i de (ibland frusna) konflikterna i Centralasien, Kaukasus och Moldavien. Därmed reducerades de regioner som inkluderades i avtalet samtidigt som maxgränserna bibehölls. Ryssland drog fördel av detta genom att öka omfattningen av styrkorna och genom att genomföra militära interventioner. Detta är troligen också den viktigaste orsaken till att Ryska federationen skrev under Istanbuldokumentet 1999 och sedan ratificerade det tillsammans med medlemmarna i CIS (Oberoende staternas samvälde) Ukraina, Belarus och Kazakstan 2004.

Objektivt sett hade CFE bara en minimal effekt på de uppblussande konfliktlinjerna. De faktiska truppnivåerna var och är avsevärt lägre än de fastställda övre gränserna och därför inte någon stridsfråga. Av större vikt var Grundakten om samarbetet mellan Nato och Ryssland (NATO-Russia Founding Act) från 1997. Från rysk sida var den viktigaste frågan att förhindra NATO från att permanent stationera stridsenheter i sina nya medlemsstater (i slutet av 1990-talet var de nya medlemmarnas militärmakt allt annat än hotfull). NATO gick Ryssland till mötes på två punkter: man deklarerade att man inte skulle genomföra några planer på att utplacera kärnvapen eller installera kärnvapenarsenaler på de nya medlemmarnas territorium, och man bekräftade att man inte hade någon önskan om att stationera permanenta stridande förband i de nya medlemsstaterna.

Denna grund för relationerna mellan NATO och Ryssland gällande militär säkerhet bestod fram till 2014, när den omedelbara förhistorien till detta krig inleddes i och med annekteringen av Krim och Rysslands militära intervention i konflikten kring Donbass-regionen. De

som pekar på USA:s militära stöd till Ukraina efter 2014 som en orsak till kriget brukar sopa dessa fakta under mattan. Varje steg som NATO-alliansen tog mot att beväpna Ukraina och omplacera en ganska blygsam mängd trupper till de östeuropeiska medlemsstaterna bör ses som en konsekvens av Putin-regimens militära upptrappning och brott mot mänskliga rättigheter. Putins krig började långt före 24 februari 2022.

NATO:s expansion österut

Men är det inte sant att NATO:s expansion österut, som speciellt drivits av USA, utgjorde ett allvarligt hot mot ryska intressen och att Putin var tvungen att svara på något sätt? Och bedrevs inte denna expansion med avsikten att tvinga in Ryssland i ett hörn?

Det är uppenbart att beslutet att expandera österut och det sätt på vilket expansionen ägde rum faktiskt var i grunden tveksamt. Varningar från kunniga säkerhetsexperter att expansionen skulle gynna uppkomsten av högerextrema, militaristiska kretsar i Moskva har också visat sig vara berättigade.

Men det är också sant att ”tvärt emot vissa påståenden var expansionen inte resultatet av ett uppifrån styrt inlemmande, utan snarare ett svar på begäran av de flesta central- och östeuropeiska staterna att förstärka sin egen säkerhet genom medlemskap i alliansen” (*Giessmann/Schäfer: Friedensverhandlungen und Friedensverträge*). I februari 1991 gick Polen, Ungern och det som då fortfarande var Tjeckoslovakien ihop i Visegrad-gruppen och ansökte om att gå med i NATO. Andra stater följde snart efter. Väst var däremot tveksamt till att vid denna tid godkänna deras medlemskap.

När man värderar dessa händelser är det därför nödvändigt att inte bara beakta Rysslands säkerhetsintressen utan också perspektiven från de central- och östeuropeiska staterna. De traumatiska konsekvenserna av Molotov-Ribbentroppakten för Polen och de baltiska staterna förbises alltför ofta. Dessutom ignorerar ofta vänstern i Väst helt enkelt de decennier av erfarenhet som central- och östeuropeerna har av sovjetisk dominans och förtryck. Röda armén betraktas enbart som en befrielsearmé, medan myntets andra sida – nämligen Sovjetunionens imperialistiska annekteringar efter 1945 – inte nämns. Det är en historisk ironi att denna glorifiering återuppstår i östra Tyskland idag, i stark kontrast till ockupationens realiteter som påverkade vardagsspråket i Östtyskland genom den sarkastiska användningen av uttrycket ”vännerna”.³

Det är också sant att Kreml mötte de första stegen i NATO:s expansion österut med godkännande. I grund och botten var detta steg länkat till upprättandet av NATO-Rysslandsrådet 1997, utvidgandet av G7 till G8 och de fortsatta förhandlingarna om framtida lager av konventionella vapen och styrkor som avslutades i Istanbul 1999.

Det är mer korrekt att säga att både EU och Ryssland pressade Ukraina mot ett ja- eller nejbeslut och undersökte inte tillräckligt möjligheten av kompromisser mellan EU och Eurasiska ekonomiska unionen.

Men de följande omgångarna av NATO-expansion åtföljdes inte av liknande ”ko-handel”. I stället avslutade USA de existerande mekanismerna för vapenkontroll och ångade på med återupprustning av de nya medlemsstaterna i NATO. Det faktum att ryska förslag vanligen ignorerades eller snabbt avvisades (”ryssarna vill bara splittra Atlantpakten”) borde inte förbli onämnt. Detta gäller exempelvis det sätt som NATO behandlade det som blev känt som Medvedevplanen 2008. Moskvas idéer var luddiga, men samtidigt gjorde NATO inga seriösa,

³ Om NATO-utvidgningen, se Gary Dagorn, [Natos utvidgning i Östeuropa – så gick den till](#), samt Fred Kaplan: [”En bro för mycket” – NATO efter muren](#). Den senare artikeln utgår från M E Sarottes mycket grundliga och väldokumenterade arbete *Not One Inch: America, Russia and the Making of Post-Cold War Stalemate* (2021).

märkbara ansträngningar att svara på dem. Dock undertecknades det nya START-avtalet från 2010 under denna period, vilket säkerställde stabilitet genom en noggrant balanserad reducering av strategiska kärnvapen.

Det är anmärkningsvärt att under denna period av stigande spänningar erkände den ryske utrikesministern Sergej Lavrov Ukrainas och Georgiens rätt att ansluta sig till NATO. Under en intervju med den tyska affärstidningen *Handelsblatt* den 2 januari 2005 sa Lavrov: ”Det är deras val. Vi respekterar varje stats rätt – inklusive våra grannars – att välja sina egna partners, att själva bestämma vilken organisation de vill ansluta sig till.” Ett möjligt skäl till detta förbluffande uttalande är att trots den orangea revolutionen som ägde rum i Kyiv 2004 så kände sig Ryssland ganska säkert på att de hade en fot i dörren och kunde kontrollera utvecklingen i Ukraina från Moskva. Detta är verkligen avslöjande.

Men den försåtliga utvecklingen av spänningar och motsättningar i vilka Väst spelade sin roll bör inte förbises. NATO:s intervention i det jugoslaviska kriget 1999 utgör en del av detta konfliktskenario, vilket även gäller den påtvingade ”regimförändringen” i Irak 2003. Båda dessa ägde rum i den historiska arenan för sovjetiskt och ryskt inflytande. Och medan samarbete mellan USA och Ryssland fortfarande var möjligt under det så kallade kriget mot terrorismen, utnyttjade Washington de växande konflikterna i den postsovjetiska sfären till egen fördel under paroller om att ”stödja mänskliga rättigheter och demokrati”.

Ukraina som en del av det ”ryska imperiet”?

Det är helt enkelt fel att påstå att Väst avsiktligt skulle ha dragit in Ukraina i euro-atlantiska strukturer sedan 1990-talet. Det bör noteras att dåvarande USA-presidenten George H. W. Bush reste till Kyiv 1991 för att övertala den ukrainska ledningen att låta bli att förklara sig självständigt. Vid denna tid uppfattade eliterna i Väst det som självklart att Ukraina var en del av Ryssland.

Försöken att integrera Ukraina i västliga strukturer intensifierades till en del under och efter den orangea revolutionen 2004 när Putins Ryssland försökte bibehålla Ukrainas satellitstatus.⁴ Och det är också sant att USA:s president George W. Bush, som delade fantasin om en unipolär världsordning med sina nykonservativa medarbetare, tog ställning för att aggressivt uppmuntra integrationen av Ukraina och Georgien i NATO 2008. Han mötte emellertid hårt motstånd från Frankrike, Tyskland och andra EU-länder, och samtidigt som dessa tidigare sovjetstater accepterades i princip, sattes deras inträde i praktiken i vänteläge.

Karl Schlögel har absolut rätt när han noterar att ”Om man kan förebrå ’väst’ eller EU för något, är det inte att man överdrivet engagerat sig i sina grannar i öster, utan snarare att det uppfattats som oförsämligt att kräva ett sådant engagemang, som särskilt under tider av inre kris skulle hota Europas och Europeiska unionens sammanhållning”⁵ EU:s reservationer när det gäller Ukraina är speciellt anmärkningsvärda. Under en lång tid betraktade Bryssel Ukraina som ett bålverk mot immigrationen från öst och avspisade Kyivs fortsatta framstötter snarare än stödja dem.

Det var stigande frustration över oligarkisk kapitalism, korruption och auktoritära tendenser som drev Ukrainas folk i opposition och i allt högre grad stärkte viljan till nära band med EU. En förändring i de ekonomiska villkoren kom enbart att stärka denna strävan, och samtidigt som import och export mellan EU och Ukraina ökade, minskade den avsevärt mellan Ryssland och Ukraina. Det var president Viktor Janukovitj, en representant för den proryska Donetsk-klanen, som inledde och försökte genomföra ett närmande till EU genom ett

⁴ Detta skeende, bl a presidentvalet 2004, beskrivs förtjänstfullt i ryssen Michail Zygars bok *Männen i Kremli* (Ordfront 2017) kapitel 5 (och tiden därefter i de följande kapitlen)

⁵ Karl Schlögel, *Dilemmat i Kiev* (2023), s. 38.

associationsavtal – men som slutligen böjde sig för trycket från Moskva och övergav sin begäran. Det var denna brytning som gav en avgörande impuls till Ukrainas strävan att ansluta sig till EU.

Den mest giltiga anklagelsen mot Väst är det faktum att ledarna för NATO:s medlemsländer misslyckades med att utveckla strukturer för alleuropeisk fred tillsammans med OSSE efter 1995.

Om vi följer Putins narrativ som han utvecklade innan kriget för att rättfärdiga det, då är Väst skyldiga till att ha skapat nya motsättningar, medan Ryssland bara önskade europeisk enhet. 2021 sa han att ”många länder ställdes inför det konstruerade valet att vända sig antingen till det kollektiva Väst eller till Ryssland. Det var faktiskt ett ultimatum. Den ukrainska tragedin 2014 är ett exempel på konsekvenserna som denna aggressiva politik har lett till. Europa stödde aktivt den olagliga väpnade kuppen i Ukraina. Det var där allt började.”⁶

Men något sådant ultimatum existerade aldrig. För att uttrycka det mer exakt: det var Ryssland som underblåste konflikten. Det är därför mer korrekt att säga att både EU och Ryssland pressade Ukraina mot ett ja eller nej och utforskade inte tillräckligt möjligheten av medling mellan EU och Eurasiska ekonomiska unionen. Vad beträffar den påstådda ”kuppen” 2014 borde det åtminstone noteras att Frankrike och Tyskland gjorde diplomatiska försök att uppmuntra en koalitionsregering i Kyiv och sätta stopp för våldet. Paris och Berlin stödde också en diplomatisk lösning av konflikten genom Minsk-förhandlingarna.

Däremot kom det krigiska våldet enbart från Ryssland, med dess annektering av Krim och militära stöd till de moskvatrogna miliserna i Donbass. Minsk II-avtalet som innehöll betydande eftergifter till den ryska sidan visade sig vara ogenomförbart till följd av olösta frågor och kom inte att åtlydas av någondera sidan. Var detta en grund för krig? Inte alls. En ny förhandlingsrunda, så som föreslogs av den ukrainske presidenten Volodymyr Zelenskyj alldeles innan det fullskaliga kriget, hade varit det rätta.

Vilka delar av västmakternas politik borde kritiseras?

USA och NATO:s medlemsstater bär en del av ansvaret för de konflikter som byggts upp sedan början av 2000-talet. Exempelvis vägrar NATO fortfarande att ratificera CFE-fördraget från 1999 om konventionella vapen i Europa. USA förklarade ensidigt att Ryssland hade brutit mot den så kallade Istanbulkonventionen genom att stationera trupper i Transnistrien, den separatistiska delrepubliken i Moldavien. Moskvas krav under förhandlingarna om ett nytt CFE, vilka inte enbart är orimliga – deltagande av de baltiska staterna, fortsatta reduceringar av maxgränser och vapenlager, klargörande av termen ”betydande stridskrafter”, bland annat – antingen tillbakavisades eller tillgodosågs inte tillräckligt. De mest allvarliga misslyckandena under denna period gällde området vapenkontroll och nedrustning. Genom att stationera nya missilförsvarssystem i Tjeckien och Polen har NATO-länderna underblåst Rysslands fruktan för att dess egen avskräckningsförmåga ska försvagas.

Inte desto mindre förblir slutsatsen densamma: NATO-länderna har följt villkoren för det särskilda samarbetsavtalet [NATO-Russian Founding Act mellan Ryssland och Nato från 1997], som Moskva hade undertecknat, fram till den ryska aggressionen 2014. Det kan finnas skäl att kritisera exempelvis förläggningen av USA-trupper till Bulgarien och Rumänien, men en sådan åtgärd var i överensstämmelse med avtalet och var dessutom kopplat till tillbakadragande av USA-enheter från Tyskland.

⁶ [Article by Vladimir Putin "Being Open, Despite the Past"](#)

Å andra sidan har Ryssland flagrant brutit mot avtalets villkor, vilka betonar ”respekt för suveränitet, oberoende och territoriell integritet för alla stater”. Alla stater bör själva välja medlen för att befästa sin egen säkerhet – Moskva har också brutit mot denna princip.

Som jag ser det är den mest giltiga anklagelsen mot Väst det faktum att ledarna för NATO:s medlemsstater inte utvecklade strukturer för alleuropeisk fred i samarbete med Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) efter 1995. Det särskilda samarbetsavtalet från juni 1997 slår till och med fast att ”OSSE, som den enda alleuropeiska säkerhetsorganisationen, har en nyckelroll för europeisk fred och stabilitet”. Ändå har utrikespolitiken i allt högre grad prioriterat stärkandet och expansionen av Atlantpakten och att utvidga EU:s inflytandesfär. Båda sidor har bidragit till en ny vapenkapplöpning och en fientlig politik, men varför har det inte förekommit några konsekventa försök att jämka samman konkurrerande intressen och hitta diplomatiska lösningar? Den tidigare nämnda dragkampen kring en ny version av CFE visar att speciellt USA inte hade något verkligt intresse av avrustning, vapenkontroll och samarbete.

En studie från Japans Toda Peace Institute kritiserar med rätta att andan från Parisstadgan från 1990 om ett ”gemensamt europeiskt hem” alltmer har förvisats till bakgrunden och att möjligheterna till ett nytt partnerskap för säkerhet genom en systematisk expansion av OSSE har slösats bort. Författarna berör också ”fredsavtalen” som Kreml föreslog precis innan det attackerade, vilka högst sannolikt var avsedda att kamouflera Rysslands krigsförberedelser. Inte desto mindre hade det varit bättre om västmakternas ledare hade tagit ökade krigshotet seriöst, tittat närmare på enskilda paragrafer och erbjudit sig att diskutera dem.

När man går tillbaka till frågan om vad som orsakade kriget måste man göra en tydlig distinktion mellan drivkraften bakom kapitalistiska affärsintressen och den militära politiken för erövring och underkuvande. Naturligtvis vill USA och EU göra affärer i Ukraina och utvidga sitt (hegemoniska) inflytande i Central- och Östeuropa. Dessutom ser speciellt USA en möjlighet att använda kriget för att ytterligare försvaga sin möjliga geopolitiska rival i Moskva permanent, speciellt på det militära området. Det är dock orimligt att betrakta ett land med samma bruttonationalprodukt som Italien och en ekonomi som inte är inriktad mot framtiden som ett konkurrenshot på den globala marknaden.

Till detta ska läggas att Barack Obamas ”Pivot to Asia” [omsvängning mot Asien] påbörjade en omorientering av USA:s utrikespolitik där Kina utpekades som den viktigaste rivalen till USA om global ledarställning. Det är ingen slump att inflytelsesrika hökar i Washington betraktar kriget mot Ukraina som en ovälkommen distraktion från huvudmålet och önskar undvika de enorma kostnaderna för att stödja Ukraina. Idén att konflikten om hegemoni mellan USA, EU och Ryska federationen med nödvändighet måste leda till krig om Ukraina är ett godtyckligt antagande som inte stöds av några bevis.

Den ryska maktens metamorfos

Om vi skulle summera denna artikel så långt skulle vi komma till följande slutsatser: det är sant att vi inte enkelt kan avvisa det faktum att den stadiga expansionen av ”västallianserna” så som NATO och EU har uppfattats av Moskva som en allvarlig förlust av makt och kontroll. Men när president Putin eller utrikesminister Lavrov påstår att de helt enkelt inte har något val på grund av hotet mot deras land, har deras argument ingen grund och syftar helt uppenbart till att dölja deras egna expansionistiska målsättningar.

Utifrån dagens perspektiv går deras som det verkar paranoida inställning långt bortom rimlig oro och underblåser deras besatthet av att vara offer för ondskefulla planer och konspirationer. Detta tankesätt befriar dem från varje behov av ifrågasättande av vad deras försvagning av makt har att göra med deras egna brister och missgärningar. Dessutom avslöjar Putins och

Lavrovs uttalanden den hybris med vilken de utmålar sig själva som mänsklighetens frälsare inför den västliga kolonialismen. En förföljelsemani blandad med grandiosa vanföreställningar: deras isolering från verkligheten är det som gör den nuvarande situationen så kritisk och farlig.

Ser man på kriget och dess bakgrund i termer av säkerhetspolitik visar det att den avgörande faktorn var metamorfosen av rysk makt och politik. Denna omvandling, som inleddes när Putin kom till makten 1999 och trappades upp under hans tredje presidentperiod efter 2012, är ett resultat av Rysslands interna motsättningar och den betydande klyftan mellan dess strävan efter global makt och dess halvt perifera status i världen. De säkerhetsintressen som dyker upp vid olika tillfällen spelar verkligen en roll för Rysslands uppfattningar, men de är underordnade regimens imperialistiska intressen.

Om det finns en avgörande ”röd linje” för Putin i detta sammanhang har det att göra med att säkra sin regim och dess imperialistiska intressen. För att uttrycka det mer exakt, det handlar om att bevara eller återupprätta rysk dominans och kontroll över den postsovetiska sfären, där Belarus och Ukraina är särskilt viktiga.

Inte bara ett proxykrig

Det är uppenbart att det rysk-ukrainska kriget inte kan ses separat från den geopolitiska konfrontationen mellan Ryssland och alliansen av väststater. Denna konstellation har bidragit till utbrottet av det nuvarande kriget och dess utveckling; den kommer också att vara en faktor vid ett möjligt slut på kriget. Ur den synvinkeln pekar Étienne Balibar på ett faktum som ofta nedtonas eller förnekas inom vänsterpolitik: när små nationer vill uppnå eller försvara sitt oberoende har de alltid varit och kommer alltid att vara beroende av allianser med större stater. Detta är tillämpligt även i detta sammanhang: utan att ingå betydelsefulla allianser skulle Ukraina inte ha en chans. Det var förnuftigt av Ukraina att motstå Rysslands invasion med hjälp av NATO:s medlemsstater och andra allierade. Vi måste lära oss att hantera de motsättningar som blir ett resultat.

Och ändå är termen ”proxykrig”, som är populär inom och utom vänsterkretsar – inklusive bland neorealister i USA och Tyskland – ofullständigt och förvränger verkligheten. Om vi tillämpar den konsekvent så betyder den att en part – i detta fall Ukraina – används av ett annat land eller en koalition för att främja dess egna intressen. Följaktligen skulle intressekonflikten mellan Ryssland och USA/NATO vara den avgörande dynamiken som övertrumfar konflikten mellan Ryssland och Ukraina. Denna tolkning är emellertid felaktig av åtminstone två skäl.

För det första har varken USA eller NATO någonsin pressat Ukraina att starta ett krig – inte efter 2014 då väst ganska snart gav efter för annekteringen av Krim, och inte 2022, varken före eller efter den ryska invasionen.

För det andra, det var den ryska invasionen som kraftfullt uppmuntrade den ukrainska befolkningens strävan att uppnå permanent oberoende från Ryssland. Allt detta hade obetydlig koppling till USA:s och EU:s inblandning. Ukrainas vilja att försvara sig är en följd av den ryska attacken och de ryska krigsförbrytelseerna.

Det stämmer att Ukrainas växande beroende av speciellt USA är obestridligt. Washington bistår med huvuddelen av vapnen såväl som verktyg för spaning som behövs för att utkämpa och överleva det nuvarande kriget. Kyiv och Washington samordnar också troligen när det gäller metoder för krigföring. Så länge som västalliansen uppträder rationellt och moderat kommer den att ha den stora fördelen att kunna stävja en möjlig framtida eskalering som drivs av ukrainsk strävan efter hämnd.

Detta har också varit fallet så långt: en flygfri zon över Ukraina har förkastats och inget strategiskt stridsflyg eller långdistansvapen har levererats. Stödet har huvudsakligen utformats för försvarssystem, vilket Ukraina verkligen behöver. Till följd av krigets dynamik är detta inte skrivet i sten. Det finns en växande fara för okontrollerbar eskalering. Av detta skäl är kraven för en ny runda med fredssamtal fullständigt förståeliga.

Men när en del inom vänstern talar om geopolitik och proxykrig eller kräver ett stopp för solidariteten med Ukraina så frammanar de inte bara det gamla synsättet vän-fiende ("min fiendes fiende är min vän"), utan de suddar också ut linjen mellan angripare och angripen i detta krig. Det är moraliskt oacceptabelt och politiskt dåligt.

[Översättning från engelska: *Jan Czajkowski*]

Engelskt original; <https://www.rosalux.de/en/news/id/49988/myths-and-facts-about-the-war-in-ukraine>

Tyska originalet: [Legenden und Tatsachen](#) (innehåller även en utförlig litteraturlista)

Kommentar:

Artikelförfattaren undviker att säga något om den ideologi som utmärker Ryssland när det gäller kriget och som man måste ha kännedom om för att förstå Moskvas hållning.

Det grundläggande är att man inte ens erkänner Ukrainas rätt att existera. Man menar att Ukraina alltid varit och även i fortsättningen borde tillhöra Ryssland. Detta trummas fram gång på gång i ryska massmedia och i mer eller mindre hotfulla ordalag.

Denna syn på Ukraina utvecklade Putin med användning av historiska argument i ett tal i juli 2021: [Om den historiska enheten mellan ryssar och ukrainare](#).

Efter krigsutbrottet har Moskva dagligen trummat fram budskapet att Ukraina och dess medlöpare måste förintas. Och slutmålet blir i praktiken folkmord, dvs att det ukrainska språket, kulturen osv ska utrotas. De ukrainare som överlever denna grundliga utrensning kan bara bli ryssar! Se:

[Vart går Ryssland? Olycksbådande ideologiska tendenser](#) (april 2022)

Timofej Sergejtsev: [En rysk plan för folkmord på Ukrainas folk](#) (artikel från april 2022)

[En sammanställning av Rysslands hotfulla Ukraina-retorik](#) (stort antal exempel på ryska uttalanden om Ukraina/ukrainare)

Martin F

Lästips

Om intressesfärer:

Benny Andersson: [Stormakternas favoritteori är inget för vänstern](#)

Taras Bilous: [Hur en politik med inflytelsesfärer stärker reaktionen](#)

Martin Fahlgren: [Häpnadsväckande förlustsiffror](#) (om bl a intressesfärer)

Erik Melander: [Hur uppnå fred av hög kvalitet? /](#)